„Tragedia a doua fiinţe într-un mediu asupra căruia planează o altă tragedie. Pe de o parte, dragostea celor doi duce direct la crimă, pe de altă parte, înfrângerea militară, tragedia unei bătălii pierdute, care devine mult mai importantă decât finalul mizerabil al unei aventuri amoroase" – aşa a comentat Luchino Visconti filmul Senso, pe care l-a realizat după nuvela lui CAMILLO BOITO (1836 – 1914). Născut la Roma, din mamă poloneză şi tată italian, Camillo e frate cu Arrigo Boito, celebru şi el, pentru că va scrie libretele operelor lui Verdi. Camillo studiază la Padova şi la Accademia di Venezia, devine profesor de arhitectură şi timp de jumătate de secol predă la Accademia delle Belle Arte di Brera. În paralel, 43 de ani, la Politehnica din Milano. Participă la mişcarea literară Scapigilatura, echivalentul milanez al Boemei pariziene. Scrie câteva nuvele în care sunt prezente teme fantastice şi macabre, amintind de E.T.A. Hoffman, Edgar Allan Poe sau de Iginio Uggo Tarchetti. Constanta nuvelelor sale e căutarea frumuseţii în toate formple ei, cu precădere a frumuseţii feminine.

Activitatea principală a lui Camillo Boito rămâne însă arhitectura. După 1900 participă la stabilirea legilor italiene referitoare la patrimoniul arhitectonic. Definirea unui „stil naţional" italian după unificarea peninsulei e miza programului său. Câteva dintre clădirile vechi şi importante ale Italiei au fost restaurate de Camillo Boito, printre acestea bazilica Santo Antonio din Padova.

OPERA: Debutează în 1876 cu Storielle vane, urmate, în 1883, de Senso e altre storielle vane.

Traducătoarea, OANA BOŞCA-MĂLIN, e asistent universitar la Catedra de italiană a Facultăţii de Limbi şi Literaturi străine de la Universitatea din Bucureşti. Publică recenzii şi articole în revistele de cultură şi e doctorand în filologie. Pentru colecţia Cartea de pe noptieră a tradus Ermanno Cavazzoni, Calendarul imbecililor.

h

CAMILLO BOITO
Din caietul secret al contesei Livia
Traducere din italiană de OANA BOŞCA-MĂLIN
HUMANITAS

BUCUREŞTI
Colecţie îngrijită de IOANA PÂRVULESCU
Coperta colecţiei
IOANA DRAGOMIRESCU M ARD ARE
Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României BOITO, CAMILLO
Senso / Camillo Boito; trad.: Oana Boşra-Mălin.
— Bucureşti: Humanitas, 2006
ISBN (10) 973 – 50 – 1321 – 5; ISBN (13) 978 – 973 – 50 – 1321 – 9
I. Boşca-Mălin, Oana (trad.) 821.131.1 – 32 = 135.1
CAMILLO BOITO
SENSO
e HUMANITAS, 2006, pentru prezenta versiune românească
EDITURA HUMANITAS
Piaţa Presei Libere 1, 013701 Bucureşti, România tel. 021/3171819, fax 021 /31718 24
www.humanitas.ro
Comenzi CARTE PRIN POŞTĂ: tel. 021/311 23 30, fax 021/313 50 35, C.P.C.E.
— CP 14, Bucureşti e-mail: cpphumanitas.ro www.librariilehumanitas.ro
ISBN (10) 973 – 50 – 1321 – 5; ISBN (13) 978 – 973 – 50 – 1321 – 9

Ieri, în salonul meu galben, în timp ce avocăţelul Gino, cu vocea răguşită de pasiune greu sugrumată, îmi şoptea la ureche: „Contesă, fie-vă milă de mine: alungaţi-mă, porunciţi-le servitorilor să nu mă mai lase să intru; dar, pentru numele lui Dumnezeu, elibera-ţi-mă de nesiguranţa asta de moarte, spuneţi-mi dacă mai pot sau nu să sper”; în timp ce nefericitul tânăr mi se arunca la picioare, eu, dreaptă, impasibilă, mă priveam în oglindă. îmi examinam chipul în căutarea unui rid. Fruntea mea, pe care şuguiesc zulufii, e netedă şi curată ca a unei copilite; pe ambele părţi ale nărilor mele largi, deasupra buzelor cam groase şi cam

Camillo Boito roşii, nu se vede o cută. N-am descoperit niciodată

vreun fir alb în părul meu lung care, despletit, cade în valuri superbe şi strălucitoare, mai negru decât cerneala, pe umerii mei dalbi.

Treizeci şi nouă de ani!... tremur scriind cifra asta oribilă.

Am lovit uşor cu degetele mele subţiri mâna caldă a avocăţelului, care mă căuta tremurândă, şi m-am îndreptat către ieşire; dar, împinsă de nu ştiu ce sentiment (cu siguranţă unul lăudabil, de compasiune şi prietenie), întorcându-mă în prag am şoptit, cred, cuvântul acesta: „Speraţi".

Am nevoie să-mi chinui orgoliul. Neliniştea ce-mi roade inima, lăsându-mi aproape intact corpul, alternează cu convingerea frumuseţii mele; iar singura alinare pe care-o găsesc este oglinda.

Sper însă că voi afla o altă mângâiere scriind întâmplările prin care am tre'

Senso cut cu şaisprezece ani în urmă, întâmplări la care gândul mă poartă cu o aspră voluptate. Caietul acesta, închis cu trei chei în scrinul meu secret, nu va putea fi văzut de vreun ochi omenesc şi, de îndată ce voi încheia povestirea, îl voi arunca-n foc şi voi împrăştia cenuşa; dar faptul că încredinţez hârtiei vechile amintiri ar trebui să mă ajute să le-mblânzesc asprimea şi îndârjirea. Mi-a rămas sculptat în minte fiecare gest, fiecare cuvânt şi mai ales fiecare ruşine-ndurată în acea perioadă chinuitoare a trecutului meu; şi mă-ntorc mereu şi mereu zgândăr rana necicatrizată, neştiind bine dacă, în fond, mă doare sau mă gâdilă.

Ah, ce bucurie e să te confesezi doar ţie însăţi, eliberată de scrupule, de ipocrizie, de reticenţe, respectând în memorie adevărul chiar şi acolo unde stupidele convenţii sociale fac să fie mai greu să-ţi proclami propria josnicie. Am citit despre sfinţi anahoreţi

«Silf

Camillo Boito care trăiau printre viermi şi putreziciuni (aia da, mizerie), dar credeau că, cu cât se-nglodau mai mult în noroi, cu atât se ridicau mai sus. Aşa şi sufletul meu, cu cât se umileşte mai tare, cu atât mai tare se înalţă. Sunt mândră că mă simt cu desăvârşire diferită de celelalte femei: privirea mea nu se teme de niciun spectacol; în slăbiciunea mea sălăşluieşte o forţă plină de îndrăzneală; semăn cu femeile din Roma antică, cele care-şi îndreptau degetul mare spre

pământ şi hotărau astfel moartea gladiatorilor înfrânţi, semăn cu f ranţuzitele despre care pomeneşte Parini într-o odă1… nu-mi amintesc foarte

1 Este vorba despre oda Sul vestire alia ghigliottina, compusă de Parini în 1795 şi dedicată unei femei care a adoptat moda franceză mai degrabă decoltată, răspândită în Paris la încheierea epocii lui Robespierre. În aceeaşi odă, poetul critică obiceiul matroanelor romane de a asista la luptele gladiatorilor în arenă (n.tr.).

8

Senso bine care, dar ştiu că atunci când am citit-o mi se părea că poetul face aluzie la mine.

Dacă n-ar fi pe de o parte febra amintirilor atât de vii, iar pe de alta teama de bătrâneţe, ar trebui să fiu o femeie fericită. Soţul meu, bătrân, şubred, plin de încredere în mine, mă lasă să cheltuiesc cât vreau şi să fac ce-mi place; sunt una dintre femeile de vază din Trento; nu-mi lipsesc curtezanii, iar mângâietoarea invidie a bunelor mele prietene, în loc să scadă, se-nfierbântă tot mai tare.

La douăzeci de ani eram, evident, mai frumoasă. Nu că acum mi s-ar fi schimbat trăsăturile ori că trupul meu ar fi mai puţin zvelt şi mlădios; dar îmi ardea în ochi o flacără care acum, din păcate, păleşte. Chiar şi negrul pupilelor, dacă mă uit mai bine, îmi pare mai puţin intens. Se spune că ţelul filosofiei este cunoaşterea de sine: eu mă

Camillo Boito studiez cu atâta scrupul şi de atâţia ani, oră de oră, minut de minut, încât cred că mă cunosc pe de-a-ntregul şi că pot să mă proclam o filosof iţă perfectă.

Aş zice că mi-am atins culmea frumuseţii (întotdeauna, în înflorirea unei femei, există o perioadă scurtă de splendoare supremă) când de-abia trecusem pragul celor douăzeci şi doi de ani, la Veneţia. Era în iulie 1865. Căsătorită de puţine zile, eram în călătorie de nuntă. Pentru soţul meu, care ar fi putut foarte bine să-mi fie bunic, simţeam o indiferenţă amestecată cu milă şi dispreţ; îşi purta cei şaizeci şi doi de ani şi pântecul abundent cu o aparentă energie; îşi vopsea părul rar şi mustăţile dese cu o pomadă puturoasă care lăsa pe perne nişte pete mari şi gălbui. În rest, om bun, plin de bune intenţii, în felul lui, faţă de tânăra-i soţie, având o înclinaţie către păcatele burţii, spurcat la gură la

nevoie, fumător neobo

10

Senso sit, aristocrat zurbagiu, violent cu cei sfioşi şi fricos în faţa celor bătăioşi, vioi povestitor de istorioare fără perdea pe care le repeta din când în când, nici avar, nici risipitor. Se-mpăuna când ieşea ţinându-mă la braţ, dar cu toate astea se uita după femeile uşoare care se plimbau pe lângă noi în Piaţa San Marco, cu un zâmbet lasciv; iar eu pe de o parte mă bucuram, pentru că l-aş fi aruncat în braţele oricui numai să scap de el, dar pe de alta mă şi deranja, îl luasem de bunăvoie, ba chiar fusesem eu cea care îl voise. Părinţii mei erau împotriva unei căsătorii atât de nepotrivite; şi, ca să spun cinstit, nici el nu ardea de nerăbdare să-mi ceară mie mâna. Numai că eu mă săturasem de situaţia mea de fată bătrână: voiam să am caleştile mele, strălucitoare, haine de catifea, un titlu şi, mai ales, libertatea mea. Am risipit ceva ocheade până să aprind inima din pântecul contelui;

11

Camillo Boite dar, odată aprinsă, n-a mai avut linişte până când n-a pus mâna pe mine, fără să se uite câtuşi de puţin la zestrea mea mică şi fără să se gândească la viitor. Eu, în faţa preotului, am răspuns cu un Da hotărât şi sonor. Eram mulţumită de ceea ce făcusem, şi nici astăzi, după atâţia ani, nu regret. În fond, n-am crezut că trebuie să-mi pară rău nici în acele zile în care, sufletul deschizându-mi-se într-o clipită, mi-am dat frâu liber aruncându-mă în paroxismul unei prime pasiuni oarbe.

Până la douăzeci şi doi de ani trecuţi, inima mea a rămas închisă. Prietenele mele, slabe în faţa linguşelilor amorului sentimental, mă invidiau şi mă respectau: în răceala mea, în dezinteresul şi dispreţul meu faţă de cuvintele mieroase şi de privirile galeşe, vedeau cum predomină raţiunea şi forţa. îmi mersese buhul încă de la şaisprezece ani, când mă jucam cu

12

Senso afecţiunea unui tânăr chipeş de prin părţile mele, pentru ca apoi să-l dispreţuiesc, astfel că nefericitul a încercat să se sinucidă şi, odată vindecat, a fugit din Trento în Piemont să se înroleze voluntar şi, într-una dintre bătăliile din ’59, nu-mi amintesc care, a murit. Eram

prea tânără pe atunci ca să simt vreo remuşcare; iar pe de altă parte părinţii mei, rudele şi cunoscuţii, toţi devotaţi guvernului austriac, pe care îl slujeau cu devotament în chip de militari sau funcţionari, nu găsiseră altă oraţie funebră în onoarea bierului exaltat decât aceasta: „Aşa-i trebuie”.

La Veneţia renăşteam. Frumuseţea mea înflorea pe de-a-ntregul. În ochii bărbaţilor strălucea, când mă vedeau, un licăr de dorinţă; simţeam flacăra din privirile aţintite asupra persoanei mele, chiar şi fără să le văd. Până şi femeile îmi priveau fix chipul, apoi

13

Camillo Boito mă măsurau din cap până-n picioare, admirative. Zâmbeam ca o regină, ca o zeiţă. În mulţumirea vanităţii mele, deveneam bună, indulgentă, familiară, fără griji, spirituală: măreţia triumfului meu mă făcea să apar modestă. Soţul meu, care fusese unul dintre reprezentanţii nobilimii tiroleze în Dieta de la Innsbruck, era invitat cu mine la prânzurile şi la şuetele de la Locotenentul imperial2. Când intram în sală cu braţele goale, cu gâtul şi o parte din sâni oferite privirilor, într-o rochie de voal şi dantelă cu o trenă foarte lungă şi cu o floare de rubine cu frunze de smarald pe cap, simţeam un freamăt în jurul meu. Chipul mi se-mbujora de plăcere; făceam câţiva paşi lenţi, solemni şi simpli, fără să mă uit la nimeni; şi, în timp ce stăpâna casei îmi ieşea în

2 Locotenentul imperial era comandantul forţelor armate imperiale care staţionau pe teritoriile italiene supuse dominaţiei austriece (n.tr).

14

Senso întâmpinare şi mă invita să mă aşez lângă ea, îmi fluturam evantaiul pe sub ochi, ca pentru a mă ascunde cu pudoare de privirile uimite ale lumii.

La petrecerile în gondolă de pe Canal Grande, la serenade, eram nelipsită, în Piaţa San Marco, la cafeneaua Quadri, în jurul meu fremăta un nor de sateliţi: eram soarele unui nou sistem planetar. Râdeam, glumeam, luam peste picior pe oricine voia să mă cucerească cu suspine sau cu versuri, mă arătam a fi o fortăreaţă necucerită, dar nici nu-mi dădeam silinţa să par de necucerit, ca să nu descurajez pe

careva. Curtea mea era compusă în cea mai mare parte din ofiţeraşi şi funcţionari tirolezi mai degrabă fără sare şi piper, dar plini de sine, astfel că cei mai amuzanţi erau de fapt cei desfrânaţi, care prin proasta creştere dobândiseră cel puţin îndrăzneala exuberantă de

15

Camillo Boite a-şi arăta prostia. Printre aceştia am cunoscut unul care ieşea în evidenţă din două pricini. La desfrânarea-i degajată se adăuga, după cum spuneau chiar prietenii lui, o imoralitate atât de cinică, încât nimic nu i se părea demn de respect pe lumea asta, în afară de codul penal şi de regulamentul militar. Dincolo de asta era chiar foarte frumos şi deosebit de viguros: o-mpreunare între Adonis şi Hercule. Alb şi rozaliu, cu părul blond ondulat, obrajii neacoperiţi de barbă, cu urechile atât de mici că păreau a fi de copilită, cu ochii mari şi neliniştiţi de culoare albastră: întregul său chip avea o expresie când blândă, când violentă, dar de o violenţă şi de o blândeţe îmblânzite de semnele unei permanente ironii, crudă aproape. Capul îi era aşezat fălos pe un gât robust; umerii nu erau pătraţi şi masivi, ci coborau cu graţie; prin uni

16

Senso forma albă de ofiţer austriac se ghicea fiecare linie a corpului musculos, care amintea de statuile romane de gladiatori.

Acest locotenent activ, care avea doar douăzeci şi patru de ani, cu doi mai mult ca mine, reuşise să facă praf substanţială moştenire rămasă de la tatăl lui şi, tot jucând şi aruncând banii pe femei uşoare sau risipindu-i pe cadouri făcute doamnelor, nimeni nu mai ştia din ce trăieşte acum; nu-l întrecea însă nimeni la înot, gimnastică ori în forţa braţului. Nu avusese niciodată ocazia să cunoască războiul; nu-i plăceau duelurile, ba chiar doi ofiţeri îmi povestiseră într-o seară că, în loc să se bată, înghiţise de mai multe ori injurii cumplite. Puternic, frumos, pervers, laş, mi-a plăcut. Nu-l lăsam s-o vadă, pentru că mă amuzam să-l enervez şi să-l chinui pe acel Hercule.

17

Camillo Boite

Veneţia, pe care n-o văzusem şi pe care-mi dorisem atât de tare s-o cunosc, vorbea mai degrabă simţurilor decât sufletului meu;

monumentele ei, a căror istorie n-o cunoşteam şi a căror frumuseţe n-o înţelegeam, mă interesau mai puţin decât apa verde, cerul înstelat, luna de argint, apusurile de aur, şi mult mai puţin decât gondola neagră în care, tolănită, mă abandonam, pradă celor mai voluptuoase capricii pe care le putea născoci imaginaţia, în căldurile apăsătoare din iulie, după o zi de foc, adierea proaspătă mă mângâia pe frunte în timp ce mergeam cu barca între Piazzetta şi Insula Santa Elena sau mai departe, către Santa Elizabetta şi San Nicolo del Lido; zefirul acela, impregnat de un usturător miros sărat, readucându-mi vigoarea în trup şi în spirit, părea că-mi şopteşte în urechi misterele fierbinţi ale iubirii adevărate. îmi lăsam braţul gol

18

Senso în apă până la cot, udând dantela care orna mâneca scurtă, iar apoi priveam cum se preling una câte una pe unghii picăturile asemănătoare briliantelor celor mai pure. Într-o seară mi-am scos de pe mână un inel dăruit de soţul meu, pe care strălucea un diamant enorm, şi l-am aruncat departe în lagună; mi s-a părut că, prin gestul meu, m-am logodit cu marea3.

Soţia Locotenentului mă duse într-o zi să văd Galeria Academiei de belle arte: n-am înţeles aproape nimic. Mai târziu, călătorind şi conversând cu pictorii (unul, frumos ca Raffaello Sanzio, voia cu orice chip să-mi facă portretul), ceva am mai învăţat eu; dar atunci, deşi nu pricepeam nimic, veselia aceea de culori, sonoritatea aceea

3 Aluzie la ceremonia Logodnei cu marea, celebrată anual la Veneţia în a treia sâmbătă din iulie, în timpul sărbătorii Mântuitorului (n.tr.).

19

Camillo Boito de tonuri de roşu, galben, verde, albastru şi alb, muzica aceea pictată cu atâta ardoare şi dragoste senzuală nu mi se păru artă, ci o faţă a naturii veneţiene; iar cântecele pe care le auzisem din gura slobodă a poporului îmi reveneau în minte în faţa icoanei aurite a Ridicării la Ceruri a Fecioarei a lui Tiţian, în faţa pompoasei Cine în casa Levi a lui Paolo Veronese, în faţa figurilor cărnoase, carnale şi luminoase ale lui Bonifacio de Pitati.

Soţul meu fuma, sforăia, vorbea de rău Piemontul, cumpăra

cosmetice: eu aveam nevoie să iubesc.

Şi acum iată cum a-nceput teribila mea pasiune pentru Hercule, pentru Adonisul în uniformă albă care purta un nume ce nu-mi suna plăcut urechilor – Remigio. Obişnuiam să merg în fiecare dimineaţă la baia în aer liber din Rima, care se afla între grădina

Palatului Regal şi capătul Vămii. Plătisem pentru o oră, de la şapte la opt, o Sirenă, adică unul din cele două bazine pentru doamne, mare atât cât trebuia ca să înoţi puţin, iar camerista mea venea să mă dezbrace şi să mă-m-brace; dar, de vreme ce nimeni altcineva nu putea să intre, nu mă-ngrijeam să-mi pun halatul de baie. Bazinul, închis între pereţi de lemn şi acoperit de o perdea cenuşie cu largi porţiuni roşii, avea fundul de scânduri potrivit la o adâncime care le permitea doamnelor de statură mai joasă să stea cu capul afară din apă. Mie îmi ieşeau din apă umerii în întregime.

Ah, minunata apă de culoarea smaraldului, sub care vedeam cum mi se unduiesc formele, până la picioarele subţiri, câte un peştişor argintiu ţâşnind pe lângă mine. Înotam cât era Sirena de lungă; băteam apa cu palmele deschise până când spuma de un alb

Senso strălucitor acoperea verdele diafan; mă-ntindeam în plută, lăsând să mi se ude părul lung şi încercând să rămân o clipă la suprafaţă, nemişcată; o stropeam pe cameristă, care se-ndepărta în fugă; râdeam ca o fetişcană. Mai multe deschizături largi, plasate imediat sub nivelul apei, lăsau să treacă liber apa, iar pereţii, prost îmbinaţi, îţi îngăduiau să vezi, dacă puneai ochiul la crăpături, câte ceva de afară – clopotniţa roşie de la San Giorgio, o fâşie din lagună pe care fugeau sprinţare bărcile, o felie subţire din Baia militară, care plutea la mică distanţă de Sirena mea.

Ştiam că în fiecare dimineaţă la şapte, locotenentul Remigio mergea acolo să-noate. Era un erou, în apă: sărea în cap de la-nălţime, aducea o sticlă de pe fund, ieşea din împrejmuire străbătând pe sub apă spaţiul cabinelor. Aş fi dat oricât să-l pot vedea, atât de tare mă

atrăgeau agilitatea şi forţa.

22

Într-o dimineaţă, în timp ce mă uitam la o mică pată vineţie de pe coapsa mea dreaptă – o uşoară lovitură, probabil, care îmi ştirbea puţin albul rozaliu al pielii –, am auzit afară un zgomot ce părea că vine de la cineva care înota foarte repede. Apa se agită, unduirea ei îmi provocă un fior prin tot trupul, iar pe una din găurile largi dintre podea şi pereţi intră deodată în Sirena un bărbat. Nu m-am speriat, n-am ţipat. Mi s-a părut de marmură, într-atât era de alb şi de frumos; dar pieptul lui larg tremura din cauza respiraţiei adânci, iar ochii săi albaştri străluceau, în timp ce din părul blond i se prelingeau picături, ca o ploaie de perle lucitoare. Drept în picioare, pe jumătate ascuns de apa încă înfiorată, îşi ridică braţele musculoase şi diafane: părea că le mulţumeşte zeilor şi spune: „În sfârşit!”

23

fe.

Camillo Boito

Aşa a-nceput relaţia noastră, şi de atunci înainte ne-am văzut în fiecare zi, fie la plimbare, fie la cafea, fie la restaurant, unde soţul meu, care prinsese drag de el, îl invita adesea. îl vedeam şi în taină, ba chiar, cu timpul, întrevederile noastre misterioase au devenit de-a dreptul zilnice. Deseori stăteam o oră sau două singuri singurei, în timp ce contele dormea între micul dejun şi prânz ori se ducea să se plimbe prin oraş, după care petreceam două sau trei ore împreună în public, strângându-ne din când în când mâinile, în treacăt. Câteodată îşi apăsa pe furiş piciorul pe al meu şi de cele mai multe ori mă durea aşa de tare, că mă făceam toată roşie la faţă; dar cât îmi plăcea durerea aceea. Nicicând lumea, şi nici eu însămi nu mă văzusem mai frumoasă, nicicând nu fusesem mai sănătoasă, mai veselă şi mai mulţumită de mine, de viaţă, de tot şi de toate. Fo

24

Senso toliul de paie pe care mă aşezam în Piaţa San Marco devenea un tron în toată legea; îmi închipuiam că orchestra militară care interpreta valsurile lui Strauss tatăl şi fiul şi melodiile lui Meyerbeer în faţa Procuraturii vechi îmi cântă numai mie şi mi se

părea că cerul albastru şi monumentele antice participă la bucuria mea.

Locul nostru de-ntâlnire nu era mereu acelaşi. Uneori Remigio mă aştepta într-o gondolă închisă la malul murdar, în capătul unei străduţe întunecoase care dădea într-un canal îngust, mărginit de cocioabe cu pereţii atât de coşcoviţi şi de strâmbi încât părea că stau să cadă, şi cu ferestre de care atârnau cârpe de toate culorile; alteori, lăsând deoparte orice prudenţă, intram cu barca în vreun loc mai frecventat al oraşului, ba chiar şi la digul din faţa Piaţetei San Marco. Cu chipul acoperit de un văl negru şi des, mergeam la el într-o casă de lângă

25

Camillo Boito cazarma de la San Sepolero, întâlnindu-mă în umbra deasă a scărilor întortocheate cu ofiţeri şi cu soldaţi care nu mă lăsau să trec fără să-mi adreseze cuvinte galante. În casa aceea, unde soarele nu intra niciodată, mirosul de umezeală se îmbina cu greţoasa duhoare de tutun, care mustea în camerele neaerisite.

Avocăţelul Gino mă plictiseşte. Are o privire rătăcită care de multe ori mă face să râd, dar câteodată mă face să-ngheţ; spune că nu mai poate trăi fără bunăvoinţa unei vorbe de dragoste din partea mea; imploră, plânge, suspină; îmi tot repetă: „Contesă, vă mai amintiţi ziua aceea în care acolo, la uşă, întorcându-vă, mi-aţi spus cu o voce de înger: «Speraţi»?" – şi insistă, şi iar îmi cere milă, suspină şi plânge. Nu mai pot. Acum câteva zile mi-am lăsat mâna într-a lui: mi-a sărutat-o de

26

Senso mai multe ori atât de tare, încât pentru câteva clipe mi-au rămas semne vineţii pe piele. Într-un cuvânt, m-am săturat. Ieri, pierzându-mi răbdarea, i-am strigat să mă lase-n pace, să nu mai îndrăznească să mai pună piciorul în casa mea, iar dacă mai cutează să-mi apară în faţa ochilor, am să-i pun pe servitori să-l alunge şi am să-i povestesc totul contelui. Avocăţelul păli atât de tare, că ochii lui negri păreau două găuri pe o faţă de ghips; se ridică clătinându-se de pe sofa şi ieşi fără să se uite la mine. O să se-ntoarcă, o să se-ntoarcă, pun rămăşag. Dar este demn de luat în seamă că inima mea nu tresare

decât la amintirea unui bărbat căruia, în ciuda copleşitoarei mele pasiuni, îi vedeam întreaga josnicie şi infamie.

Din când în când, Remigio îmi cerea bani. La început a luat-o mai domol:

27

Camillo Boito era vorba despre o datorie la joc, un prânz pe care trebuia să-l ofere tovarăşilor săi pentru nu ştiu ce ocazie; avea să-mi restituie suma în câteva zile. Ajunse apoi să-mi ceară, fără vreun motiv anume, azi o sută de florini, mâine două sute; o dată îmi ceru o mie de lire. Eu dădeam, şi-mi făcea plăcere să dau. Aveam economiile mele, şi apoi soţul meu era generos cu mine, ba chiar era bucuros când îi ceream ceva; dar veni şi ziua când i se păru că cheltui prea mult. M-am simţit jignită şi am făcut o criză de furie; el, care de obicei era blajin şi ceda uşor, rezistă o zi întreagă.

Taman în ziua aceea Remigio avea nevoie urgent, imediat, de două sute cincizeci de florini: mă mângâia, îmi spunea tot felul de lucruri frumoase cu o voce aşa de înflăcărată de dragoste, că m-am simţit fericită să-i pot da o broşa cu briliante care costa, dacă-mi

28

Senso amintesc bine, patruzeci de napoleoni de aur.

În ziua următoare, Remigio a lipsit de la-ntâlnire. După ce m-am plimbat în sus şi-n jos pe câteva străduţe dincolo de Podul Rialto timp de mai bine de o oră, astfel că lumea mă privea cu ochi curioşi şi cu răutate, iar în jurul meu se auzeau tot felul de vorbe-n răspăr, cu obrajii arzând de ruşine şi cu ochii plini de lacrimi de mânie, dorind cu disperare să-mi întâlnesc amantul, închipuindu-mi Dumnezeu ştie ce năzdrăvănii, am fugit la el acasă pradă agitaţiei, ca scoasă din minţi. Ordonanţa lui, care tocmai îi lustruia sabia, îmi spuse că locotenentul nu-şi făcuse apariţia de cu o zi înainte.

— A fost plecat toată noaptea? întrebai, pentru că nu-nţelesesem bine.

Fluierând, soldatul îmi făcu semn din cap că da.

29

Camillo Boito

— Pentru numele lui Dumnezeu, dă fuga, cere veşti despre el: i

s-o fi întâmplat vreo nenorocire: poate că e rănit, sau a fost chiar ucis!

Soldatul ridică din umeri, rânjind.

— Ci răspunde odată, unde e sărmanul tău stăpân?

Şi-l apucasem de braţe pe soldat care râdea în continuare, şi-l zgâlţâiam cu putere. îşi apropie faţa acoperită cu o nuistaţă groasă de chipul meu; mă dădui în spate, repetând:

— Pentru numele lui Dumnezeu, răspunde.

Până la urmă mormăi:

— La cină cu Gigia, ori cu Cate, ori cu Nana, ori cu toate trei deodată. Halal nenorocire!

Atunci am înţeles că locotenentul Remigio era viaţa mea. Sângele mi-a îngheţat în vene, am căzut aproape fără simţire pe patul din camera întunecată, iar dacă el n-ar fi apărut chiar

30

Senso în clipa aceea în pragul uşii, mi-ar fi crăpat inima plină de bănuieli şi de mânie. Eram geloasă până la demenţă; atunci aş fi fost în stare să fac şi moarte de om din gelozie.

Îmi plăcea la bărbatul acela însăşi laşitatea sa. Când exclamă: „Îţi jur, Li vi a, nu voi iubi şi nu voi îmbrăţişa niciodată o altă femeie în afară de tine" – eu îl credeam; şi, în timp ce stătea în genunchi în faţa mea, îl priveam cu ardoare, ca pe un zeu. Dacă m-ar fi întrebat cineva: „Vrei ca Remigio să devină Leonida4?" – aş fi răspuns: „Nu". Ce-mi păsa mie de erou? Virtutea sa deplină mi s-ar fi părut ştearsă şi de dispreţuit în comparaţie cu

4 Rege al Spartei (490 – 480 î.Hr.) rămas în istorie pentru moartea sa eroică în bătălia de la Termopile unde, împreună cu trei sute de soldaţi, a ţinut piept întregii armate persiene a regelui Xerxe (n.tr.).

31

Camillo Boito viciile sale; lipsa lui de loialitate, de onestitate, de delicateţe, de politeţe îmi părea a fi semnul unei vigori de neînţeles şi totuşi remarcabile, în faţa căreia eram bucuroasă, eram mândră să mă plec ca o sclavă. Cu cât inima lui se dovedea mai josnică, cu atât corpul îi strălucea mai puternic.

Numai în două ocazii şi pentru o singură clipă mi l-aş fi dorit

altfel, într-o zi umblam de-a lungul unui canal care trecea chiar pe lângă zidurile Arsenalului5. Dimineaţa era înveselită de un soare orbitor; în stânga se ridicau în văzduhul albăstrui coşurile înalte în formă de clopot răsturnat, cornişele albe şi acoperişurile roşii, în timp ce în dreapta se-ntindea zidul

5 Arsenalul era în trecut renumitul şantier naval unde se construiau ambarcaţiunile veneţiene, inclusiv corăbiile de război şi cele comerciale. Astăzi este muzeu naval (n.tr.).

32

Senso înalt al Şantierelor, sobru şi întunecat. Ochii orbiţi de soare se odihneau în porţiunile de umbră întunecoasă, acolo unde ne-nfundam sub un portic sau se-ngusta câte o străduţă; iar apa strălucea în toate nuanţele de verde, reflecta toate culorile, se pierdea ici şi colo în cotloane şi zone de un negru intens. Vreo zece sau doisprezece ştrengari alergau şi ţopăiau pe stradă, care în partea dinspre canal nu avea nicio protecţie, strigând cât îi ţinea gura. Unii erau mai mici, alţii mai măricei. Unul dintre micuţi, aproape gol, grăsuţ, cu zulufii blonzi încununându-i faţa rozalie şi plinuţă, făcea un zgomot îndrăcit în timp ce le trăgea tovarăşilor palme după ceafă, îi ciupea şi apoi fugea iute ca un fulger.

M-am oprit să mă uit, în timp ce Remigio îmi povestea despre isprăvile sale trecute. Deodată drăcuşorul de copil, la capătul unei curse năvalnice.

33

Camillo Boifo neputând să-şi oprească piciorul pe marginea dinspre canal, zbură de-a dreptul în apă. Se auzi un strigăt şi o plesnitură, apoi imediat aerul se umplu de ţipetele tuturor copiilor şi ale tuturor femeilor care mai înainte stăteau la taifas pe uliţă ori priveau de la fereastră; dar peste toată hărmălaia, cel mai tare se auzea urletul disperat, sfâşietor al tinerei mame care, aruncându-se la picioarele lui Remigio, singurul bărbat care asista la scena respectivă, striga: „Salvaţi-mi-l, vă implor, salvaţi-mi-l!” Remigio, rece, îngheţat, îi răspunse femeii: „Nu ştiu să înot”. Între timp, unul dintre flăcăii mai măricei se aruncase deja în apă, îl apucase pe micuţ de zulufii blonzi şi-l trăsese la mal. Totul a durat o clipă. Urletele se preschimbară-n

aplauze frenetice; femei şi copii plângeau de fericire; lumea alerga din toate părţile să vadă, iar îngeraşul blond se uita-n

34

Senso jur cu ochii lui mari şi albaştri, uimit de atâta tărăboi. Cu o mişcare violentă, Remigio mă smulse din mulţime.

În următoarea ocazie în care atitudinea amantului meu îmi displăcu într-o oarecare măsură, lucrurile se desfăşurară aşa. Fusese auzit la Cafeneaua Quadri, vorbind tare în germană cu nişte funcţionari tirolezi şi bârfindu-i pe veneţieni. Un domn care stătea într-un colţ, se ridică brusc şi, postându-se drept în faţa lui Remigio, care purta uniformă, strigă: „Soldat laş ce eşti!" – şi-i aruncă în faţă trei sau patru cărţi de vizită. Se crea o-ntreagă zarvă. În ziua următoare, martorii trebuiau să aranjeze duelul; dar Remigio, observând că adversarul său era scund, uscăţiv şi foarte fragil, refuză pistolul, refuză floreta şi, de vreme ce alegerea armei revenea celui provocat, vru cu orice chip sabia, fiind el foarte

35

Camillo Boito sigur de forţa propriului său braţ. Veneţianulse-nclină în faţa aroganţei lui; dar, înainte de duel, era deja la închisoare, în timp ce lui Remigio i se transmitea ordinul să se prezinte imediat la noua sa destinaţie din Croaţia.

Când am aflat, am crezut că-mi pierd minţile: nu puteam să trăiesc fără bărbatul acela. Dar atât am intervenit pe lângă soţia Locotenentului şi atât s-a dat peste cap soţul meu, la rugăminţile mele, pe lângă Guvernator şi generali, că Remigio fu trimis la Trento, unde eu şi contele trebuia să ne-ntoarcem taman în acele zile. Până atunci, toate merseseră după voia şi după pasiunea mea orbitoare.

Trei luni au trecut de când nu mi-am mai aruncat ochii în carnetul ăsta. Am uitat să-l iau cu mine în călătorie şi

36

Senso recunosc că mă durea că-l lăsasem la Trento. Întorcându-mă cu mintea la-ntâmplările petrecute cu atâţia ani în urmă, inima începe din nou să palpite şi simt cum mă-nvăluie o adiere caldă de tinereţe. Manuscrisul a rămas încuiat de trei ori în scrinul meu secret din alcov; era închis cu cinci sigilii într-un plic mare pe

care, înainte să plec, scrisesem cu litere de-o şchioapă: „Încredinţez onoarei soţului meu secretul acestor pagini pe care el, după moartea mea, le va arde fără să le desigileze". Am plecat foarte liniştită: eram sigură că, şi dacă ar fi avut bănuieli, contele ar fi îndeplinit cu religiozitate dorinţa soţiei sale.

Acum câteva clipe am primit de la camerista mea o veste care m-a dezgustat: avocăţelul Gino se însoară.

Iată care e constanţa oamenilor, iată care e statornicia pasiunilor! – „Contesă Livia, mor, mă sinucid; imaginea

37

Camillo Boito domniei tale va dispărea din pieptul meu odată cu ultima picătură din sângele acesta; poţi să mă calci în picioare ca pe un sicav, dar îngăduie-mi să te ador ca pe o zeiţă". Fraze de melodramă. În numai câteva luni, totul se destramă. Iubire, exaltare, jurăminte, lacrimi, suspine, n-a mai rămas nimic! Scârbavnică natură omenească. Iar cine vedea ochii aceia negri şi chipul acela stins, şi-ar fi zis că pe el străluceşte profunda sinceritate a sufletului pasional. Ce-i mai bâlbâiau buzele şi-i pulsau arterele şi-i tremurau mâinile şi ce-şi mai târâia umil tot corpul la picioarele mele! Avocăţelul scrofulos şi mizerabil şi-a meritat din plin lovitura pe care a primit-o de la mine. Neobrăzatul.

Şi cu cine se-nsoară, mă rog? Cu o mucoasă de optsprezece ani pe care rudele n-au vrut s-o aducă în casa mea, pentru că, se ştie, contesa Livia e o

38

Senso femeie prea galantă; o spălăcită cu două rodii pe post de obraji, cu braţe scurte, grase şi roşii, cu picioare de grăjdar şi cu un aer impertinent de mică sfântă, gata să aline durerea. Iar bărbatul care ia o asemenea păcăleală a-ndrăznit să mă iubească şi să mi-o şi spună! Simt că-mi ard obrajii ca jarul…

Ofiţerul meu de acum şaisprezece ani, dacă nu era un bărbat nobil, era cel puţin unul adevărat. Mă strângea de mijloc mai-mai să mă strivească şi-mi muşca umerii până la sânge.

Începeau să circule zvonuri de război, urmate de obişnuitele ştiri contradictorii şi de bine-cunoscutele dezminţiri: se înarmează, nu se înarmează, da, nu; între timp, o anumită mişcare febrilă şi

misterioasă se propaga de la

39

Camillo Boito

Senso militari la civili, trenurile începeau să aibă întârzieri, să aducă alţi soldaţi, cai şi atelaje şi tunuri, în timp ce ziarele continuau să nege orice umbră de înarmare. Eu, fără să ţin cont de ce vedeam, dădeam crezare ziarelor, într-atât mă-nspăimânta gândul unui război. Mă temeam pentru viaţa amantului meu; dar mi-era frică şi de o despărţire lungă, inevitabilă, care ar fi trebuit să urmeze între noi doi. Şi într-adevăr, în ultima zi a lui martie, lui Remigio i se ordonă să se prezinte la Verona. Înainte de plecare, obţinu două zile de permisie pe care le petrecurăm împreună, fără să ne despărţim un minut, în camera mizeră a unui han de pe lacul Cavedine; el îmi jura că va veni curând să mă vadă, iar eu îi juram că voi merge la Verona când el nu va putea să se mişte de acolo. Odată cu ultima îmbrăţişare îi strecurai în bu

40

zunar o punguţă cu cincizeci de mă-renghi6 francezi.

Întorcându-se de la moşie, contele mă găsi, la zece sau douăsprezece zile după plecarea lui Remigio, slăbită şi palidă. Într-adevăr, sufeream enorm. Din când în când simţeam că îmi ia foc capul şi ameţeam, astfel că de trei sau patru ori, clătinându-mă, trebuii să mă sprijin de perete sau de o mobilă, ca să nu cad. Medicii, pe care soţul meu, grijuliu, ţinu morţiş să-i consulte, repetau, dând din umeri: „Chestiune de nervi”. îmi recomandară să fac mişcare, să mănânc, să dorm şi să mă-n veselesc.

Ne aflam la jumătatea lui aprilie şi de acum pregătirile se făceau la lumina zilei: pe străzi te loveai de militari de toate felurile; batalioanele mărşăluiau în sunetul fanfarelor şi al tobelor;

6 Marengo – monedă de aur franţuzească (n.tr).

Camillo Boi io aghiotanţii zburau pe cai; bătrânii generali, puţin aplecaţi în şa, treceau la trap urmaţi de statul-major, înfoiat, strălucitor, săltând în şa. Pregătirile acelea mă umpleau de spaime fantasmagorice. Italia voia să-i treacă prin foc şi sabie pe toţi austriecii;

Garibaldi, cu hoardele lui de demoni roşii, voia să-i sfâşie pe toţi aceia care i-ar fi încăput pe mână; se prefigura o hecatombă.

Eram furibundă: de la Verona îmi parveniseră numai patru scrisori în şase săptămâni. Se poate spune că poşta nu mai exista; trebuia să dai plicul, cu bani şi rugăminţi, cuiva care, dispus să-nfrunte obstacolele şi nesfârşitele întârzieri ale călătoriei, avea trebuinţă şi-ndrăzneală să meargă dintr-un loc într-altul. Eu, nemaiputând să suport neliniştea în care mă arunca zi şi noapte tăcerea fie voită, fie nevinovată a lui Remigio, mă hotărâsem să risc un drum până acolo; dar

42

Senso cum s-o fac fără ca soţul meu să afle ceva? Cum să fac faţă eu, femeie singură, tânără şi frumoasă, brutalităţii soldaţilor care deveniseră şi mai îndrăzneţi odată ce disciplina slăbise, iar gândul la pericolele pe care aveau să le înfrunte le dădea aripi?

Într-o zi în zori adormisem după o nesfârşită noapte de gânduri negre când, deodată, m-a trezit un zgomot; am deschis ochii şi l-am văzut lângă mine pe Remigio. Mi s-a părut că visez.

Aurora lumina deja camera cu o molcomă strălucire rozalie; am ţâşnit jos din pat ca să trag perdelele alcovului şi-am început să vorbim în şoaptă. Eram neliniştită: contele, care dormea la două camere distanţă de a mea, putea să audă, putea să vină; servitorii ar fi putut să-l vadă pe amantul meu intrând pe furiş la ora aceea. El mă

43

Camillo Boito asigură în vorbe puţine şi nerăbdătoare: bătuse, ca-n alte daţi, la geamul de la parter, unde dormea camerista; ea îi deschisese binişor poarta şi intrase fără să bănuiască cineva ceva. Nu-mi făceam griji pentru cameristă, care ştia totul; dar cel mai greu era să iasă: trebuia să se grăbească. M-am dat din nou jos din pat; m-am dus să ascult la uşa de la camera bărbatului meu: sforăia.

— Rămâi la Trento, nu-i aşa?

— Eşti nebună.

— Măcar câteva zile?

— Cu neputinţă.

— Una singură?

— Plec peste o oră.

Am rămas fără grai; inima mea, care cu un minut înainte zburda plină de speranţe, se umplu de chin şi de teamă.

— Şi nu-ncerca să mă opreşti. Cu războiul nu-i de glumit.

— Blestemat să fie războiul ăsta!

44

Senso

— Blestemat, într-adevăr. Se pare că o să fie teribil.

— Ascultă, n-ai putea să fugi, n-ai putea să te ascunzi? Am să te ajut. Nu vreau ca viaţa ta să fie pusă-n pericol.

— Copilării. M-ar descoperi imediat, m-ar aresta şi aş fi-mpuşcat ca dezertor.

— Împuşcat!

— Am nevoie de tine.

— Viaţa mea, totul îţi aparţine.

— Nu. Două mii cinci sute de florini.

— De unde, Dumnezeule?

— Vrei să mă salvezi?

— Cu orice preţ.

— Atunci ascultă. Cu două mii cinci sute de florini, cei doi medici de la spital şi cei doi de la brigadă îmi fac un certificat de boală şi vin să mă consulte din când în când ca să confirme la comandament că am o infirmitate oarecare, una care să mă facă inapt de a lua parte la operaţiuni. Nu-mi pierd gradul.

45

Camillo Bnito nu-mi pierd solda, scap de orice pericol şi rămân acasă liniştit, şchiopătând puţin, e-adevărat, din cauza unei sciatici afurisite ori a unei lovituri la os, dar liniştit şi fericit. O să-mi găsesc eu vreun funcţionăraş cu care să joc cărţi; o să beau, o să mănânc, o să dorm mult; ziua o să fiu nevoit să stau în casă, dar noaptea, şchiopătând un pic din prudenţă, o să pot să-mi dau frâu liber. Ce zici, îţi place?

— Mi-ar plăcea, dacă ai fi la Trento. Aş veni la tine-n fiecare zi, de două ori pe zi. De vreme ce te cred bolnav, la Verona sau la Trento nu-i totuna?

— Nu, regulamentele cer ca soldatul bolnav să stea la sediul comandamentului, sub supravegherea continuă şi atentă a medicilor. Dar, de-ndată ce se va-ncheia războiul, am să mă-ntorc aici. Războiul o să fie crâncen, dar scurt.

46

Senso

— Ai să mă iubeşti mereu, ai să-mi fii credincios, n-ai să te uiţi la nicio altă femeie? îmi juri?

— Da, da, îţi jur; dar timpul trece, am trebuinţă de cei două mii cinci sute de florini.

— Imediat?

— De bună seamă, trebuie să-i iau cu mine.

— Dar în casetă cred că de-abia am vreo cincizeci de napoleoni de aur. Întotdeauna ţin bani puţini.

— Fă rost de ei!

— De unde să fac rost? Crezi că pot să-i cer bărbatului meu la ora asta, aşa; cu ce pretext, pentru cine?

— Dragostea se cunoaşte după sacrificii. Nu mă iubeşti.

— Nu te iubesc, eu, care ţi-aş da bucuroasă tot sângele meu?

— Astea-s vorbe goale. Dacă n-ai bani, dă-mi bijuterii.

47

Camillo Boito

N-am răspuns şi am simţit că pălesc. Dându-şi seama de efectul pe care-l avuseseră asupra mea ultimele lui cuvinte, Remigio m-a strâns în braţele lui de fier şi, cu tonul schimbat, a repetat de mai multe ori:

— Ştii că te iubesc mai mult decât orice pe lume, Livia, iubita mea, şi-am să te iubesc câtă vreme am să mai am în piept o urmă de viaţă; dar viaţa asta salvează-mi-o, te implor, salveaz-o pentru tine, dacă mă iubeşti.

Mă lua de mâini şi mi le săruta.

Eram deja cucerită. M-am dus spre birou să iau cele trei cheiţe ale casetei: îmi era teamă să nu fac zgomot; mergeam în vârful picioarelor, deşi eram desculţă. Remigio a venit după mine în camera de toaletă din spatele alcovului; am încuiat uşa, pentru ca soţul meu să

nu ne poată auzi şi, deschizând scrinul cu oarecare greutate din prici

48

Senso na agitaţiei, am scos de acolo un set întreg de briliante, şoptind:

— Uite, ia. Fac aproape douăsprezece mii de lire. Ai să găseşti unde să-l vinzi?

Remigio îmi luă din mână cutia, privi bijuteriile şi spuse:

— Cămătari se găsesc peste tot.

— Ar fi un păcat să le dai pe doi bani. Încearcă să le recuperezi, dacă poţi.

Îmi plângea sufletul. Mai ales diadema îmi stătea foarte bine.

— Şi banii nu mi-i dai? – întrebă Remigio. Mi-ar prinde bine.

Am căutat în scrin napoleonii de aur pe care-i pusesem într-o grămăjoară şi, fără să-i număr, i-am dat. M-a sărutat şi a dat să iasă-n grabă. L-am oprit. Cu un gest de nerăbdare m-a respins, zicând:

— Dacă îţi pasă de viaţa mea, lasă-mă să plec.

49

Camillo Boilo

— Mergi încet, n-auzi cum îţi scârţâie cizmele? Şi apoi, aşteaptă. Vreau să văd dacă e camerista; trebuie să coboare să te-nsoţească.

Într-adevăr, camerista aştepta în camera de alături.

— Ai să-mi scrii degrabă?

— Da.

— O dată la două zile?

Voiam să-i dau un ultim sărut a-mantului meu, pe care-l iubeam atât de mult: dar deja dispăruse.

Deschizând obloanele, m-am uitat în stradă. Soarele aurea vârfurile înalte ale munţilor. În faţa porţii discutau între ei ucenicul de la grajduri şi rândaşul. Au ridicat ochii şi m-au văzut; apoi l-au văzut ieşind din casă pe Remigio care mergea grăbit, cu buzunarele de la haină umflate.

M-am întors în pat şi am plâns toată ziua: nu mai aveam strop de putere, în dimineaţa următoare, medicul des

50

Senso coperi că aveam febră foarte mare; mi-a prescris chinină,

pe care n-am luat-o: aş fi vrut să mor. La o săptămână întreagă după vizita lui Remigio, camerista mi-a adus cu calmu-i obişnuit o scrisoare pe care i-am smuls-o din mână cu furie, de îndată ce am văzut-o: ghicisem, era de la el, prima după plecare, şi m-am apucat s-o citesc cu o asemenea aviditate încât, după ce am terminat-o, a trebuit s-o iau de la capăt: nu-nţelesesem nimic. Mi-o amintesc şi astăzi cuvânt cu cuvânt, de atâtea ori am citit-o şi atât de bine mi-au întipărit-o în minte întâmplările care au urmat:

„Preaiubita mea Livia.

Mi-ai salvat viaţa. Am vândut bijuteriile unui Solomon oarecare, pe bani puţini, ca să fiu sincer, dar în vremurile astea atât de tulburi şi de primejdioase nu se putea cere mai mult.

Camillo Beito

Senso două mii de florini, care au fost de ajuns ca să umple pântecul hămesit al doctorilor. Înainte de a mă-mbolnăvi la comandă am găsit o cameră frumoasă cu vedere spre Adige, pe strada Santo Stefano la numărul 147 (scrie-mi la adresa asta), mare, curată, cu o anticameră care-i numai a mea şi care dă direct spre scară; m-am aprovizionat cu tutun, rom, cărţi de joc şi cu toate volumele lui Charles-Paul de Koch7 şi ale lui Alexandre Dumas. Nu-mi lipseşte compania plăcută, toţi numai bărbaţi (nu te speria), toţi profitori şi dacă n-ar fi că trebuie să par şchiop şi că ziua nu pot să ies din casă, aş zice că niciodată n-a existat om mai fericit ca mine. Desigur, îmi lipseşte un singur lucru, persoana ta, draga mea Livia, pe care o ador şi pe care aş vrea s-o strâng

7 Unul dintre cei mai prolifici autori francezi de romane-foileton galante din secolul al XIX-lea (n.tr.).

zi şi noapte în braţe. Aşa că nu-ţi face griji pentru nimic. Eu am să citesc veştile din război fumând; şi cu cât mai mulţi italieni şi austrieci au să se ducă-n iad, cu atât mai bine are să-mi pară. Iubeşte-mă mereu, aşa cum te iubesc şi eu; de îndată ce războiul se va termina şi câinii ăştia de doctori, care mă costă cât ochii din cap, au să mă lase-n pace, va alerga să te-mbrăţişeze, mai aprins ca niciodată, al tău Remigio”.

Scrisoarea m-a descumpănit şi m-a dezgustat, într-atât mi s-a părut de vulgară; dar apoi, tot recitind-o şi gândindu-mă la ea, puţin câte puţin m-am convins că tonul în care era scrisă era în mod deliberat degajat şi vesel şi că amantul meu făcuse un efort crud, dar cât se poate de nobil, să-şi reţină avântul înăuntrul său, ca să nu mai arunce încă o momeală pasiunii mele, şi aşa

53

Camillo Boito prea înflăcărată, şi ca să-mi mai liniştească un pic sufletul, pe care-l ştia cumplit de neliniştit. Am recitit fiecare frază, fiecare silabă a scrisorii. Pe toate celelalte le arsesem aproape imediat ce le primisem; pe aceasta, însă, o păstram într-un buzunăraş al portofelului, şi o scoteam adesea când eram singură, după ce încuiam cu cheia uşile camerei. Totul îmi confirma buna mea credinţă: acele expresii de afecţiune mi se păreau cu atât mai puternice, cu cât erau mai expeditive, iar frazele acelea grosolane şi cinice apăreau în închipuirea mea sublime şi inspirate de un sacrificiu generos. Aveam atâta nevoie să cred că obsesia mea îşi afla o scuză în obsesia celuilalt; laşitatea lui îmi umplea pieptul de entuziasm, fiindcă-mi închipuiam că eu sunt pricina acestei laşităţi. Dar imaginaţia mea bogată nu se oprea ici. Cine ştie, mă gândeam, cine ştie dacă nu cumva toa

54

Senso tă scrisoarea asta nu-i decât o-nşelăciune mărinimoasă! Poate că el a plecat deja pe front, poate că stă faţă-n faţă cu duşmanul; dar, îngrijindu-se mai mult de mine decât de el însuşi, ne-vrând să mă lase să mor de spaimă şi de inimă rea, mă adoarme cu minciuni generoase. De-ndată ce un astfel de gând îşi făcu loc în mintea mea, mă simţii complet invadată de el. Insomniile, lipsa de poftă de mâncare, neplăcerile fizice contribuiau la o adevărată exaltare mentală.

Trăiam aproape în solitudine. Societatea mea se restrânsese, dat fiind că familiile nobile din Trento, având opinii politice opuse faţă de cele ale contelui, se-depărtaseră de ceva vreme, politicos, de el şi de mine; tinerii, fierbând de spirit italian, ne evitau fără jenă şi ne urau; funcţionarii guvernului austriac, neştiind cum avea să se termine războiul, ca să nu rişte să se

55

Camillo Boito compromită nici într-un fel, nici în altul, se abţineau să ne mai calce pragul: ne vedeam, aşadar, cu câţiva nobili filoaustrieci dezrădăcinaţi şi paraziţi, cu câţiva alţi funcţionari tirolezi duri, încăpăţânaţi, care miroseau a bere şi a tutun prost. Militarii nu-şi mai găseau nici timp şi nici chef să se ocupe de mine. Relaţia mea cu locotenentul Remigio, cunoscută de toţi, mai puţin de soţul meu, îmi adâncise izolarea care, de altfel, îmi era plăcută, ba chiar necesară în starea de spirit în care mă aflam în ultima vreme. După faimoasa scrisoare, Remigio nu-mi mai scrisese. îl visam cuprins de primejdii care mi se păreau cu atât mai groaznice, cu cât îmi erau mai necunoscute. Poate că aş fi fost în stare să suport siguranţa unor riscuri în bătălie; dar, să nu ştiu dacă iubitul meu se duce la război sau nu era o incertitudine care mă făcea să-nne-bunesc. I-am scris la Verona unui gene

56

Senso ral pe care-l cunoşteam, am scris la doi colonei, apoi câtorva dintre ofiţeraşii care mă curtaseră asiduu la Veneţia: niciunul nu mi-a răspuns. Pe Remigio îl asediam cu scrisori; nimic.

Între timp au început ostilităţile: viaţa civilă era suprimată: căile ferate, drumurile nu foloseau decât la transportarea muniţiilor, a ambulanţelor, a proviziilor, a escadroanelor de cavalerie, care treceau înconjurate de nori de praf, a bateriilor, care făceau să tremure casele, a regimentelor de infanterie, care se desfăşurau unele după altele nesfârşite, şerpuinde, târându-se ca un vierme care caută să-mbrăţişeze tot pământul cu spiralele sale.

Într-o dimineaţă călduroasă, toridă, în 26 iunie8, au sosit şi primele veşti

8 Este vorba despre bătălia de la Custoza, din 24 iunie, în care austriecii i-au înfrânt pe italieni cu preţul unor mari sacrificii. Evident, ştirile ajunse la urechea contesei erau greşite (n.tr.).

57

Camillo Beito dintr-o bătălie înfiorătoare: Austria era înfrântă, zece mii de morţi, douăzeci de mii de răniţi, drapelele pierdute. Verona încă a noastră, dar în pericol de a ceda, la fel ca şi celelalte fortăreţe, în faţa avântului infernal al italienilor.

Bărbatul meu era la moşie, unde trebuia să stea o săptămână. Am sunat cu-nverşunare; camerista nu răspundea; am sunat din nou; la uşă s-a prezentat servitorul.

— Dormiţi cu toţii? Puturoşi blestemaţi. Să vină imediat vizitiul, imediat, ai auzit?

După câteva minute, intră Giacomo confuz, încheindu-se la livrea.

— De aici până la Verona câte mile sunt?

Stătu un pic să se gândească.

— Aud? reluai, mânioasă. Giacomo îşi făcea calculele:

— De aici până la Roveredo cam paisprezece; de la Roveredo la Verona ar trebui să fie… eu ştiu… cu doi cai buni ajungi în zece ore, poate mai mult, poate mai puţin, fără să punem la socoteală opririle.

— Ai mers vreodată cu caii de la Trento la Verona?

— Nu, doamnă contesă; am mers de la Roveredo la Verona.

— E totuna. De aici la Roveredo ştiu şi eu foarte bine că sunt două ore.

— Două ore şi jumătate, mă iertaţi, doamnă contesă.

— Aşadar două şi cu zece fac douăsprezece ore cu totul.

— Să zicem treisprezece, doamnă contesă, şi asta la trap.

— Câţi cai a luat cu el stăpânul?

— Iepşoara lui roaibă.

— Aşa că în grajd mai sunt patru.

— Da, stăpână: Fanny, Candida, Lampo şi armăsarul.

— Ai putea să-i înhami pe toţi patru?

— Împreună?

— Da, împreună.

Giacomo zâmbi cu un aer îngăduitor şi blajin:

— Iertaţi-mă, doamnă contesă, dar asta nu se poate. Armăsarul…

— Foarte bine, înhamă-i pe ceilalţi trei.

— Lampo şchioapătă, bietul de el, nu poate nici măcar să se târască la pas.

— Atunci înhamă-le ca de obicei pe Fanny şi Candida, pentru numele lui Dumnezeu, strigai bătând din picior şi adăugai: Mâine dimineaţă la patru.

— La poruncă, stăpână; şi, dacă nu vă e cu supărare, ca să ştiu cât nutreţ să iau, unde mergem?

— La Verona.

— La Verona, Maică Precistă! în câte zile?

— De dimineaţă până seara.

60

Senso

— Să-mi fie cu iertare, stăpână, dar asta chiar nu se poate.

— Iar eu aşa vreau, ai înţeles? răspunsei, cu un ton atât de poruncitor că bietul om de-abia mai găsi curajul să bâlbâie:

— Fie-vă milă de mine. O să se prăpădească iepele şi stăpânul are să mă arunce-n stradă.

— Eu răspund. Tu supune-te şi nu te mai gândi la altceva, şi-i dădui patru marenghi. Am să-ţi dau de două ori pe atât la-ntoarcere, cu condiţia să nu spui nimic nimănui.

— Să nu vă temeţi de asta; dar piedicile de pe drum, căruţele, tunurile, samavolniciile soldaţilor, controalele jandarmilor?

— De asta mă ocup eu. Giacomo îşi plecă capul, resemnat, dar nu şi convins.

— La ce oră o să ajungem la Verona?

61

Camillo Boito

— Când o vrea bunul Dumnezeu, stăpână; şi are să fie un miracol, stăpână, dacă ajungem vii şi nevătămaţi, Domnia Voastră, eu şi bietele animale. Eu nu contez, dar Domnia Voastră şi animalele!

— Bine, aşadar la patru, şi tăcere. Dacă-ţi ţii gura o să primeşti ce ţi-am promis, dacă scoţi o vorbă te dau afară imediat, fără niciun ban. Ai priceput? Ai grijă că toată lumea, şi camerista, trebuie să ştie că mergem la San Michele, la marchiza Giulia.

Giacomo, îngândurat, făcu o plecăciune şi ieşi din cameră.

În zori eram în trăsură, şi la drum. Trăsesem perdeluţele şi mă uitam dintr-un colţ la soldaţii prăfuiţi care gâfâiau pe drum şi care, crezând că în atelaj se află vreun personaj important, se-nşirau pe marginea şanţurilor; unii dădeau chiar salutul militar.

62

Senso

Din când în când trebuia să-ncetinim, spre enervarea mea, sau chiar să ne oprim câteva minute ca să aşteptăm să se elibereze drumul de carele grele şi scârţâitoare: în rest, lucrurile stăteau mult mai bine decât le prevăzuse Giacomo. O patrulă de jandarmi călare opri trăsura, dar sergentul, văzând că înăuntru se afla o doamnă, se mulţumi să strige cavalereşte: „Drum bun!" Mai jos de Roveredo, la Pieve, am poposit ca să ne răcorim un pic; apoi la Borghetto, deshămând iepele care nu mai puteau, am petrecut trei ore bune care mi s-au părut trei ani, dat fiind că stăteam chircită în trăsură, ascultând lamentările şi blestemele soldaţilor care, grupuri-grupuri, cădeau răpuşi la pământ pentru câteva clipe aproape de han, sub umbra rară a unor copaci subţiri, mâncau un codru de pâine şi sorbeau un strop de apă. Cred

63

Camillo Boito că l-am strigat de vreo zece ori pe Giacomo, care venea la ferestruică scrâşnind din dinţi, străduindu-se să pară liniştit, şi-şi scotea pălăria, repetând: „Doamnă contesă, încă zece minute". Până la urmă a dat Dumnezeu şi am pornit din nou la drum. Râul Adige, pe lângă care treceam, avea albia aproape uscată, câmpurile păreau arse, drumul avea o strălucire albicioasă orbitoare, nu se vedea nicio pată pe cerul albastru, pereţii trăsurii ardeau şi-n zăpuşeala aceea apăsătoare, în praful acela dens, eu simţeam că mă sufoc. Pe frunte-mi picura sudoarea şi dădeam din picioare de nerăbdare. Nici n-am băgat de seamă când am trecut pe lângă Chiusa: ascultam şfichiu-irul biciului lui Giacomo. La Pesantina s-a răcorit din nou: bietele animale de-abia mai mergeau, iar până la Vero-na mai erau încă zece mile bune. Soarele

64

Senso dispăruse într-un nor de foc. Pe drum tot care şi soldaţi, patrule de jandarmi, praf şi din când în când un zgomot asurzitor şi un

scrâşnet ascuţit de fier, alteori un murmur neclar şi-nfricoşător, în care se distingeau gemete şi-nj uraturi şi strofele vreunui cântec obscen fredonat de voci gâtuite. Până acum merseserăm cu şuvoiul de oameni şi de vehicule, acum ne-ntâlneam cu câte un car de ambulanţă, cu câte o companie de infanterişti răniţi uşor, care cu braţul legat de umăr, care cu capul spart, verzi la chip, adunaţi de spate, şchiopătând, zdrenţuiţi. Dar Re-migio, Remigio! Strigam la Giacomo să dea în cai cu mânerul biciului. Începea să se-nnopteze. Ajunserăm la zidurile Veronei către ora nouă; şi era atâta panică, atâta agitaţie, că nimeni nu se sinchisi de trăsură şi ajunserăm la hanul Turnul Londrei fără alte buclucuri.

65

Camillo Boito

Nu mai era nicio cameră liberă, niciun cotlon unde să dormi, nici acolo şi nici, aşa cum am fost asiguraţi, în nicio altă ospătărie din oraş: toate fuseseră rechiziţionate pentru ofiţeri. Caii, morţi de oboseală, fură legaţi în curte; Giacomo trebuia să se ocupe de ei; eu sării jos din trăsură, în sfârşit.

Am tocmit un argat să mă conducă pe jos până pe strada Santo Stefano, la numărul 147.

Trebui să mergem de mai multe ori în sus şi-n jos pe stradă uitându-ne în sus la porţi, până să reuşim să distingem în lumina tulbure a rarelor felinare numărul casei. Dacă Remigio era acolo, voiam să-i fac o surpriză: tremuram din tot corpul de nerăbdare şi de dorinţă, dar putea să doarmă, putea să fie cu cineva şi, oricât aş fi vrut să-l văd imediat, mi se păru că trebuie totuşi să-l trimit pe argat în recunoaş

66

Senso tere. Era isteţ şi-nţelese din zbor: trebuia să sune, să-ntrebe de locotenent pentru o treabă urgentă, să insiste ca să i se deschidă, să-i spună o minciună oarecare, de exemplu că un domn, căruia îi uitase numele şi care locuia la hotelul Turnul Londrei, dorea să afle fără-ntârziere veşti despre sănătatea sa. La ieşire, flăcăul trebuia să lase deschise uşa apartamentului şi poarta dinspre stradă. Eu mă ascunsei lipită de zidul casei, pe o ulicioară între stradă şi râu.

Flăcăul sună. Se auzi o voce enervată de la ultimul etaj:

— Cine-i acolo?

— Aici stă locotenentul Remigio Ruz?

— Celălalt clopoţel, cel de la mijloc, pe toţi dracii.

Flăcăul trase celălalt clopoţel. Trecu un minut, care mi se păru că nu se mai sfârşeşte, şi nu apăru nimeni; băiatul

67

Camillo Boito sună din nou; atunci o voce de femeie de la etajul al doilea întrebă:

— Cine e?

— Aici stă locotenentul Remigio Ruz?

— Da, dar nu primeşte pe nimeni.

— Am de vorbit cu el.

— Mâine după ora nouă.

— Nu, în seara asta. Ce, vă e frică de hoţi?

Mai trecu un minut şi în sfârşit se deschise poarta.

Remigio era acolo! Bucuria făcea să-mi sară inima din piept: privirea mise-nceţoşă şi, nemaiputând să mă ţin pe picioare, mă sprijinii de perete. Nu după multă vreme ieşi şi flăcăul: îl trimiseseră la naiba, dar reuşise să lase uşa şi poarta întredeschise. Mi-au revenit puterile, i-am dat câteva monezi băiatului şi am intrat în casă, pe furiş. Prevăzusem că urma să am nevoie de chibrituri; pe palierul de la catul al doilea erau două uşi, iar deasupra uneia

68

Senso dintre ele era lipită cartea de vizită a lui Remigio; am împins uşa care a cedat şi-am intrat fără zgomot în camera aproape cufundată-n întuneric. Atingeam culmea speranţelor mele, simţeam deja braţele iubitului, pentru care aş fi dat fără să preget tot ce aveam, chiar şi viaţa, simţeam deja cum mă strâng la pieptul lui puternic, îi simţeam dinţii străpungându-mi carnea şi-mi făuream în minte o lume de bucurii pătimaşe imposibil de descris în cuvinte.

Consolarea că e teafăr şi nevătămat mă făcea să-mi pierd forţele: a trebuit să mă aşez pe un scaun de lângă intrare. Auzeam şi vedeam ca şi cum aş fi fost cufundată într-un vis: îmi pierdusem simţul realităţii. Dar cineva râdea alături, râdea întruna: era un râs strident de femeie,

deşucheat, dezmăţat, care până la urmă m-a făcut să-mi revin în simţiri. Am ascultat.

69

Camillo Boito m-am ridicat şi, ţinându-mi respiraţia, m-am apropiat de o uşă larg deschisă dincolo de care se vedea o cameră iluminată. Eu stăteam în umbră şi nu puteam să fiu văzută. Ah, de ce oare nu m-a orbit Dumnezeu în clipa aceea! Era o masă pe care se vedeau resturile de la cină; în spatele ei era o canapea mare şi verde pe care Remigio, culcat, gâdila în glumă la subraţ o fată care chicotea, râdea, dădea din picioare, se răsucea, chinuindu-se în zadar să se elibereze din mâinile bărbatului care o săruta pe mâini, pe gât, pe ceafă, unde apuca.

Eu nu mă mai puteam mişca; eram ţintuită locului, cu privirea fixă, cu urechile la pândă, cu gâtlejul uscat.

Bărbatul, sătul de glumă, o apucă pe fată de talie şi şi-o aşeză pe genunchi. Atunci începură conversaţia, întreruptă adesea de glume şi de mângâieri. Auzeam cuvintele, dar sensul îmi scă

70

Senso pa. Deodată, femeia pronunţă numele meu.

— Arată-mi portretele contesei Li via.

— Le-ai văzut de atâtea ori.

— Hai, arată-mi-le, te rog.

Bărbatul, rămânând întins pe canapea, ridică un colţ al feţei de masă, deschise un sertar şi scoase de acolo nişte hârtii. Fata, devenind serioasă, căută printre ele portretele şi le privi îndelung, apoi făcu:

— E frumoasă contesa Livia?

— Doar vezi şi tu.

— Nu mă-nţelegi: vreau să ştiu dacă ţi se pare mai frumoasă ca mine.

— Nicio femeie nu poate să mi se pară mai frumoasă ca tine.

— Vezi, în fotografia asta rochia de bal îi lasă complet descoperite braţele şi umerii până jos.

Şi copila-şi aranja cămaşa ca să semene cu portretul.

71

Camillo Boito

Senso

— Uite, îţi par mai frumoasă? Bărbatul o sărută în mijlocul pieptului, exclamând:

— De mii de ori mai frumoasă. Lângă veioză, uitându-se fix în ochii bărbatului, fata luă unul câte unul cele patru portrete şi le rupse încet în patru; şi lăsa să cadă pe masă bucăţile, printre platouri şi pahare. Bărbatul continua să zâmbească.

— Dar tu, răule, îi mai şi spui c-o iubeşti.

— Doar ştii că-i spun cât mai rar cu putinţă; dar am nevoie de ea şi nici măcar n-am fi aici împreună, iubito, dacă ea nu mi-ar fi dat banii de care ştii. Blestemaţii de medici m-au făcut să plătesc scump viaţa.

— Cât ţi-a mai rămas?

— Cinci sute de florini, în parte duşi deja pe apa sâmbetei. Trebuie să scriu la Trento la trezorerie: fiecare vorbă dulce, un marengo.

72

— Şi totuşi, spuse femeia cu ochii plini de lacrimi, totuşi mi se strânge inima.

Bărbatul o trase aproape pe canapeaua verde, şoptind:

— Nu vreau să văd lacrimi.

În clipa aceea inima mi se răsuci în piept: iubirea se transformase-n ură. M-am trezit în stradă. Mergeam fără să ştiu încotro; treceau pe lângă mine, în întuneric, lovindu-mă, grupuri de soldaţi, tărgi de pe care se auzeau gemete lungi sau urlete de durere, câte un cetăţean grăbit, câte un ţăran speriat; nimeni nu-mi dădea atenţie, în timp ce alunecam pe lângă ziduri, îmbrăca-tă-n negru şi cu un voal des care-mi acoperea faţa. Am ieşit la un bulevard larg mărginit de copaci întunecaţi unde râul, care curgea în dreapta mea, împrospăta puţin aerul încins. Apa aproape că se pierdea în întuneric; dar nici

73

fier

Camillo Boito măcar pentru o secundă nu mi-a trecut prin cap ispita sinuciderii. Deja se născuse-n mine, fără ca eu să-mi fi dat seama măcar, un gând sinistru, încă neclar, încă înceţoşat, care-mi invada

încet-încet inima şi mintea: gândul răzbunării. îi dădusem totul acelui bărbat, trăisem pentru el, fără el simţisem că mor, cu el urcasem în al nouălea cer; iar el, inima, sărutările sale i le dădea alteia! Scena la care asistasem îmi apărea în faţa ochilor, întreagă, în toată desfrânarea ei. Infamul! Alerg pentru el, trecând peste toate obstacolele, dispreţuind orice pericol, târându-mi numele în noroi: alerg să-l ajut, alerg să-l alin, şi-l găsesc sănătos, mai frumos ca niciodată şi în braţele unei femei! Iar el, care-mi datorează totul, împreună cu ibovnica lui, calcă-n picioare demnitatea şi sentimentele mele, îşi bat amândoi joc de mine şi mă-njosesc. Şi tot eu sunt cea care le plăteşte

74

Senso orgiile; şi femeia aia blondă, dezbrăcată, se laudă că-i mai frumoasă ca mine; iar el, el (îmi rezervase această supremă jignire) o proclamă el însuşi mai frumoasă decât mine.

Eram răpusă de atâtea emoţii: mânia, care fierbea în mine, îmi dăduse în tot corpul o febră şi un clocot care făceau să-mi tremure picioarele. Nu ştiam unde sunt; nu voiam şi nici nu puteam să rog un trecător să mă-nsoţească până la hotel ca să mă-nchid din nou în trăsură; m-am aşezat pe malul râului, cu ochii pironiţi pe cerul întunecat. Nu-mi găseam pacea; am intrat din nou pe străzile oraşului; înnebuneam, simţeam că mă prăvălesc de oboseală; nu mai mâncasem de optsprezece ore. Din întâmplare am ajuns în faţa unei cafenele fără pretenţii şi, după ce m-am plimbat de mai multe ori prin faţa vitrinei, părându-mi-se că nu e nimeni înăuntru, am intrat şi

75

Camillo Boito m-am aşezat în colţul cel mai îndepărtat şi mai întunecat, comandând ceva. În colţul opus, întinşi pe aceeaşi sofa roşie care mărginea întreaga sală largă, umedă şi pe jumătate cufundată-n întuneric, stăteau doi militari, fumând şi căscând.

La puţină vreme după aceea au intrat alţi doi ofiţeri; un tinerel, care să tot fi avut vreo nouăsprezece ani, lung, deşirat, cu mustăţile subţiri, şi un bărbat cam de patruzeci de ani, solid, greoi, cu mutra împodobită de aluniţe şi de umflături, cu sprâncenele late şi negre ca tăciunele şi cu o pereche de mustăţi sub nasul larg atât de dese şi de ţepene de parcă erau din păr de cal; în gură avea o pipă ţigănească cu

muştiucul scurt dar cu vatra enormă, din care ieşeau nori deşi de fum, ce se ridicau unul după altul drept spre tavan, înnegrindu-l. Tânărul s-a dus întins

76

Senso să-i salute pe ofiţerii din colţ. Am auzit că spunea:

— Cu ochii mei am văzut murind patruzeci în numai două ore, în sala de operaţii, sub instrumentele chirurgilor care aruncau braţe şi picioare de parcă se jucau miuţa şi găureau şi reparau capete…

— Ar trebui să le repare pe ale generalilor noştri, bombăni ţiganul cu un rânjet.

Nimeni nu se sinchisea de mine.

Deodată, intră o fată singură care părea să fie croitoreasă şi care se aşeză alături de ofiţeraşul subţirel, întrebându-l cu voce tare:

— Îmi oferi o cafea?

După câteva vorbe la care n-am fost atentă, unul dintre soldaţi îi spuse fetei, fără să se mişte:

— Ştii, Costanza, l-am văzut pe locotenentul ăla al tău, Remigio.

— Când? întrebă muierea.

77

Camillo Boito

— Astăzi. Am trecut pe la el. Era împreună cu Giustina. O cunoşti pe Giustina?

— Da, blonda aia cu trei dinţi falşi.

— N-am remarcat.

— Uită-te mai bine la ea. Şi ce mai face Remigio?

— Are nişte dureri la un picior care-l fac să se vaite câteodată şi să schioa-pete un pic, asta-i tot. Providenţială boală, nimic de zis. Ceilalţi îşi riscă pielea, se chinuie şi trudesc, suferă căldurile iadului, foamea şi toate blestemele războiului ăstuia, iar el mănâncă, bea şi e vesel, şi mai şi găseşte pe cineva care să-l întreţină.

— Cine să-l întreţină pe terchea-ber-chea ăla?

— O doamnă.

— O babă libidinoasă.

— Nu, draga mea, o doamnă frumoasă, tânără şi, pe deasupra, milionară, şi contesă, şi îndrăgostită lulea de el.

78

Senso

— Şi plăteşte asta isprăvile locotenentului?

— Îi dă bani, şi-nca mulţi.

— O toantă!

— Remigio o numeşte Messalina lui. Nu mi-a spus din ce familie nobilă face parte, dar mi-a zis că e din Trento şi că o cheamă Li via. Nu-i nimeni pe aici care să ştie cum merg treburile în Trento?

Ofiţeraşul subţirel spuse:

— Am să mă informez eu şi-am să vă spun tot mâine seară, dacă vom mai fi la Verona. Contesa Silvia, ai spus?

— Contesa Livia, Livia, bagă-ţi bine în cap – strigă ofiţerul care stătea tolănit.

Costanza reluă:

— Dar Remigio e bolnav de-adevăratelea?

— Da, dacă-i pe-aşa. Să-ţi fie clar că nu poate să prostească patru medici: unul de la regimentul lui Remigio.

79

Camillo Boilo altul ales de general de la un alt regiment şi doi de la spitalul militar. O dată la trei zile se duc să-l consulte; palpează piciorul, lovesc şi trag şi-l fac să urle. Odată a şi leşinat. Acum se simte mai bine.

— Când s-o termina războiul, se vindecă şi el, insistă Costanza.

— Să nu spui asta nici în glumă, observă al doilea ofiţer care stătea culcat şi care, până atunci, nu-şi făcuse auzită vocea. Ştii că doar pentru suspiciune de înşelătorie locotenentul şi medicii ar fi împuşcaţi în douăzeci şi patru de ore, unul ca dezertor şi ceilalţi în chip de complici?

— Şi-ar merita soarta, pe toţi dracii, exclamă ţiganul cu un rânjet, fără să-şi scoată pipa din gură.

Ofiţeraşul mai adăugă:

— Generalul Hauptmann n-ar aştepta nici douăzeci şi patru de ore.

80

Senso

La auzul acestor vorbe, ideea care-mi plutea încă tulbure prin creier străluci cu o lumină foarte puternică; găsisem, rezolvasem problema. „Generalul Hauptmann!” repetam în sinea mea.

Vâlvătăile care mi se urcau la cap mă forţară să-mi scot de tot vălul de pe faţă; chemai ospătarul ca să-mi aducă nişte apă. Ofiţerii, care de-abia atunci îşi dădură seama că sunt acolo, mă-nconjurară degrabă. „Frumoasă cuconiţă!” – „Aveţi vreo trebuinţă?” – „Vreţi un păhărel de Marsala?” – „Putem să vă ţinem companie?” – „Aşteptaţi pe cineva?” – „Ce ochi minunaţi!” – „Buze numai bune de sărutat!” Ofiţeraşul cel slăbuţ se şi aşezase alături de mine, pe sofa: fiind cel mai tânăr, voia să se-arate cel mai îndrăzneţ. Mă desprinsei din mâinile lui şi căutai să mă ridic ca s-o iau la goană, dar alţi doi mă ţineau; ţiganul

81

Camillo Bo to împuţit privea şi fuma. Mă adresai lui, strigând:

— Domnule, sunt o doamnă de viţă nobilă, ajutaţi-mă şi însoţiţi-mă acasă, la Turnul Londrei.

Ţiganul îşi făcu loc, împingând în dreapta şi-n stânga şi aproape răsturnându-l cu picioarele-n sus pe ofiţeraşul cu caş la gură; apoi dur, serios, punându-şi pipa în buzunar, îmi oferi braţul său.

Ieşii cu el. Pe drum, care nu era lung, îmi adresă cuvinte puţine şi respectuoase. L-am întrebat cine e generalul Hauptmann, unde se află biroul său şi alte informaţii care mă interesau pentru motive doar de mine ştiute. Aflai că şeful comandamentului are sediul în Castel San Pietro.

Poarta mare a hanului rămânea larg deschisă, deşi bătuse de ceva vreme miezul nopţii: acolo însă era un du-te-vino de militari şi de civili. îi

82

Senso mulţumii ofiţerului care putea a mahorcă şi mă aşezai cum putui mai bine între pernele din trăsura mea, care stătea într-un colţ al curţii. Obosită moartă cum eram, aţipii imediat; dar mă trezi brusc o ciocănitură puternică la ferestruica trăsurii. Vocea răguşită şi vulgară a ţiganului repeta:

— Sunt eu, doamna contesă, eu, şi-aş vrea să vă spun, cu tot respectul, doar o vorbuliţă.

Coborâi geamul, iar ofiţerul îmi întinse ceva: era portofelul meu, uitat pe masă la cafenea, în timp ce mă pregăteam să plătesc şi se-ntâmplase toată tărăşenia. îl găsiseră şi-l aduseseră cei trei tovarăşi ai ofiţerului, care-mi spuse cu solemnitate:

— Nu lipseşte nicio hârtie, nicio para.

— Dar hârtiile au fost citite? şi mă gândeam la scrisoarea lui Remigio, singura păstrată de mine şi care n-aş

83

Camillo Beito fi vrut pentru nimic în lume să-mi scape din mână.

— Nu, doamna contesă. Am văzut cărţile dumneavoastră de vizită şi portretul locotenentului Remigio; nimic altceva, vă declar pe cuvânt de onoare.

În dimineaţa următoare, înainte de ora nouă, fui condusă în trăsura mea la Comandamentul fortăreţei. Urcuşul mi se părea că nu se mai termină: strigam la Giacomo să biciuiască caii. O mulţime de militari de toate felurile, de răniţi, de oameni simpli umplea curtea cea mică din faţa castelului; dar ajunsei fără probleme până în anticamera birourilor, unde un bătrân invalid luă cartea mea de vizită. Se-ntoarse după câteva minute, spunându-mi că generalul Hauptmann mă ruga să trec în apartamentul său privat şi că, de îndată ce îşi va termina treburile care nu suportau amânare, avea să vină să-mi prezinte omagiile sale.

84

Senso

Fui condusă prin logii, coridoare şi terase până într-o sală care domina prin trei ferestre largi întregul oraş. Adigele, întrerupt de poduri, se răsucea într-un S care avea prima buclă la picioarele dealului pe care se iţea Castel San Pietro şi a doua la picioarele unui alt castel întunecat şi crenelat; dintre case se iveau vârfurile şi turnurile vechilor biserici; iar într-un spaţiu mai larg se vedea ovalul enorm al Arenei antice. Soarele dimineţii înveselea orăşelul şi colinele, iar de o parte aurea munţii, în timp ce de cealaltă arunca o lumină blândă peste nesfârşita câmpie verde pe care erau împrăştiate sate albe cu case, biserici şi clopotniţe.

La un moment dat, în sală intrară cu zgomot de râsete şi de

ţopăituri două fetiţe cu feţele îmbujorate şi părul de un blond pai. Văzându-mă, la-nceput rămaseră încurcate, dar îşi făcură imediat

85

Camillo Boito curaj şi veniră lângă mine. Cea mai mărişoară spuse:

— Luaţi loc, doamnă. Doriţi să merg s-o chem pe mama?

— Nu, copila mea, îl aştept pe tata.

— Pe tata încă nu l-am văzut astăzi. Are multă treabă.

— Eu vreau să-l văd pe tata, ţipă cea mai mică. îl iubesc tare mult pe tata.

Chiar în clipa aceea intră generalul, iar fetiţele îi fugiră în întâmpinare, i se agăţară de picioare, încercând să-i sară-n spinare; el o lua pe una, o ridica şi-i dădea o sărutare, apoi o lua pe cealaltă; şi cele două nebunatice râdeau, iar în ochii generalului se iviră două lacrimi de gingăşie şi de fericire. Se-ntoarse către mine, zicând:

— Iertaţi-mă, doamnă. Dacă aveţi copii, mă veţi înţelege, de bună seamă.

Se aşeză în faţa mea şi adăugă:

— Cunosc numele contelui şi aş fi fericit să o pot servi cu ceva pe doamna contesă.

86

Senso îi făcui un semn generalului ca să le-ndepărteze pe fete, iar el le spuse cu o voce plină de dulceaţă:

— Duceţi-vă, fetele mele, duceţi-vă, am de vorbit cu doamna.

Fetele făcură un pas către mine, ca pentru a mă săruta; eu întorsei capul; plecară în sfârşit, un pic întristate.

— Domnule general – şoptii – vin să îndeplinesc o îndatorire de supusă fidelă.

— Doamna contesă este austriacă?

— Nu, sunt din Trento.

— Ah, am înţeles, exclamă, privindu-mă cu o expresie de oarecare surpriză şi de nerăbdare.

— Citiţi, şi-i întinsei cu un gest ferm scrisoarea lui Remigio, cea pe care o găsisem în buzunarul portofelului.

Generalul spuse, după ce citi:

— Nu-nţeleg; scrisoarea vă este a-dresată dumneavoastră?

— Da, domnule general.

87

Camillo Boito

— Aşadar, bărbatul care vă scrie este iubitul dumneavoastră.

Nu răspunsei. Generalul scoase din buzunar un trabuc şi-l aprinse, se ridică şi-ncepu să se plimbe-n sus şi-n jos prin cameră; deodată, mi se puse în faţă şi, privindu-mă fix în ochi, îmi zise:

— Aşadar, spuneţi, mă grăbesc.

— Scrisoarea este de la Remigio Ruz, locotenent în regimentul al treilea de grenadieri.

— Şi ce-i cu asta?

— Scrisoarea vorbeşte foarte clar. S-a dat drept bolnav, plătindu-i pe cei patru medici.

Şi adăugai, cu tonul grăbit pe care ţi-l dă ura:

— Este dezertor de pe câmpul de bătălie.

— Am înţeles. Locotenentul era amantul dumneavoastră şi v-a părăsit. Dumneavoastră vă răzbunaţi punând să fie împuşcat, şi odată cu el punând

88

Senso să fie împuşcaţi şi medicii. Am dreptate?

— Nu-mi pasă de medici. Generalul se gândi puţin, cu sprâncenele-ncruntate, apoi îmi întinse scrisoarea pe care i-o dădusem:

— Doamnă, gândiţi-vă: denunţul este o infamie, iar gestul dumneavoastră este un asasinat.

— Domnule general – exclamai, ridicând ochii şi privindu-l mânioasă – faceţi-vă datoria.

Seara, către ora nouă, un soldat aduse la hotelul Turnul Londrei, unde în sfârşit îmi găsiseră o cameră, un bilet, care suna astfel:

„Mâine la ora patru şi jumătate fix vor fi împuşcaţi în curtea cea mică din Castel San Pietro locotenentul Remigio Ruz şi medicul regimentului său. Hârtia aceasta serveşte pentru a putea asista la execuţie. Subsemnatul îi cere scuze doamnei contese pentru că nu-i

89

Camillo Boito poate oferi şi spectacolul împuşcării celorlalţi medici care, pentru raţiuni pe care este inutil să le reproduc aici, au fost amânaţi pentru un alt consiliu de război.

General Hauptmann".

La trei şi jumătate ieşeam în noaptea-ntunecată, pe jos, de la hotel, însoţită de Giacomo. La poalele dealului care ducea la Castel San Pictro îi poruncii să mă lase singură şi începui să urc drumul abrupt; îmi era cald, mă sufocam, nu voiam să-mi iau vălul de pe faţă, ci, descheindu-mă la primii nasturi de la rochie, răsucii decolteul în interior: aerul proaspăt mă făcea să respir mai bine.

Stelele păleau, de jur-împrejur se răspândea o lumină gălbuie. Mă ţinui în urma unor soldaţi care, ocolind castelul, intrară în curtea închisă de zidurile cetăţii, înalte şi sumbre. Acolo

90

Senso erau deja aliniate două plutoane de grenadieri, nemişcate. Nimeni nu era atent la mine, în freamătul acela tăcut de soldaţi şi în întunericul din curte. Se auzeau clopotele bătând jos în oraş, de unde se ridicau mii de zgomote confuze. Se auzi scârţâind o portiţă a castelului, pe care ieşiră doi bărbaţi cu mâinile legate la spate: unul slab, brunet, mergea înainte drept, sigur pe el, cu fruntea sus; celălalt, flancat de doi soldaţi care-l susţineau cu greutate de subsuori, se târa suspinând.

Nu ştiu ce-a mai urmat; citeau, parcă; apoi se auzi un zgomot puternic şi-l văzui pe tânărul brunet căzând şi-n acelaşi timp îmi dădui seama că Remigio era gol până la brâu, iar braţele acelea, umerii, gâtul, tot trupul acela pe care-l iubisem atâta, mă orbiră. Văzui în închipuire imaginea amantului meu atunci când, la Veneţia, în Sirena, plin de ardoare şi de bucurie, mă strânsese

91

Camillo Boito pentru prima dată în braţele lui de oţel. Apoi mă izbi un al doilea zgomot: peste pieptul mai alb ca marmura, care palpita încă, se aruncase o femeie blondă asupra căreia ţâşneau stropii de sânge.

La vederea muierii desfrânate mi se redeşteptă întreaga furie şi, odată cu ea, întregul orgoliu şi întreaga forţă. Având conştiinţa

dreptului meu, mă-ndrep-tai spre ieşire, liniştită, mândră de a fi dus la-ndeplinire o sarcină atât de dificilă.

În pragul porţii simţii că cineva îmi smulge vălul de pe faţă; mă-ntorsei şi văzui în faţa mea mutra jegoasă a ofiţerului ţigan. îşi scoase din gura enormă muştiucul pipei şi, apropiindu-şi mustăţile de chipul meu, mă scuipă în faţă…

Am zis eu că avocăţelul Gino are să se-ntoarcă. A fost de ajuns un singur

92

Senso rând: Veniţi, facem pace, ca să apară în goană. A lăsat-o baltă pe copilita aia, logodnica lui, cu o săptămână înainte de ziua fixată pentru cununie; şi din când în când tot repetă, strângându-mă aproape cu aceeaşi vigoare ca locotenentul Remigio:

— Li vi a, eşti un înger!

Apariţii în colecţia
Cartea de pe noptieră
1 Yasushi Inoue, Puşca de vânătoare
2 Yasunari Kawabata, Vuietul muntelui
3 Yukio Mishima, După banchet
4 Yasunari Kawabata, Frumuseţe şi întristare
5 Yasunari Kawabata, O mie de cocori
6 Yukio Mishima, Templul de aur
7 Paulo Coelho, Veronika se hotărăşte să moară
8 Patrick Suskind, Parfumul
9 Marguerite Yourcenar, Povestiri orientale
10 Giovanni Arpino, Parfum de femeie
11 Aleksandr Soljeniţîn, O zi din viaţa lui Ivan Denisovici
12 Mario Vargas Llosa, Mătuşa Julia şi condeierul
13 Marguerite Yourcenar, Alexis sau Tratat despre lupta zadarnică
14 Andrei Makine, Pe vremea fluviului Amur
15 Nina Berberova, Cartea fericirii
16 Pär Lagerkvist, Baraba
17 Patrick Suskind, Porumbelul
18 Nina Berberova, învierea lui Mozart

19 Pascal Quignard, Toate dimineţile lumii
20 Marguerite Yourcenar, Memoriile lui Hadrian
21 Leif Panduro, Ferestrele
22 Mihail Bulgakov, Maestrul şi Margareta
23 Paulo Coelho, Al cincilea munte
24 Andrei Makine, Muzica unei vieţi
25 Lev Tolstoi, Moartea lui Ivan Ilici
26 Florin Manolescu, Misterul camerei închise
27 Paulo Coelho, Alchimistul
28 Paulo Coelho, Diavolul şi domnişoara Prym
29 Carlos Fuentes, Instinctul lui Inez
30 Marguerite Duras, Amantul
31 James Joyce, Oameni din Dublin
32 Alessandro Baricco, Novecento
33 Peter Esterhâzy, O femeie
34 Pascal Quignard, Terasă la Roma
35 Paulo Coelho, La râul Piedra am şezut şi-am plâns
36 Nina Berberova, Acompaniatoarea
37 Hubert Lampo, Madona din Nedermunster
38 Pär Lagerkvist, Piticul
39 Nina Berberova, Trestia revoltată
40 Richard Bach, Pescăruşul Jonathan Livingston
41 Friedrich Dürrenmatt, Pana de automobil
42 Heinrich Böll, Onoarea pierdută a Katharinei Blum
43 Paulo Coelho, Manualul războinicului luminii
44 Marguerite Yourcenar, Obolul visului
45 Friedrich Durrenmatt, Făgăduiala
46 Adolfo Bioy Casares, Invenţia lui Mord
47 Mario Vargas Llosa, Cine l-a ucis pe Palomino Molero?
48 Daniel Keyes, Flori pentru Algernon
49 Adolfo Bioy Casares, O păpuşă rusească
50 Carlos Fuentes, Diana
51 Alain de Botton, Eseuri de îndrăgostit
52 Patrick Modiano, Micuţa Bijou
53 Tennessee Williams, Primăvara la Roma a doamnei Stone

54 Mario Vargas Llosa, Elogiu mamei vitrege
55 Carlo Frabetti, Cartea iad
56 William Maxwell, La revedere, pe mâine
57 Apostolos Doxiadis, Unchiul Petros şi Conjectura lui Goldbach
58 Carson McCullers, Răsfrângeri într-un ochi de aur
59 Martin Walser, Cal în fugă
60 Martin Page, M-am hotărât să devin prost
61 William Golding, Zeul scorpion
62 Torgny Lindgren, Legende
63 Marguerite Yourcenar, Lovitura de graţie
64 Robert Musil, Rătăcirile elevului Tdrless
65 Siegfried Lenz, Moştenirea lui Arne
66 Ludmila Ulitkaia, Soniecika
67 Imre Kertesz, Drapelul englez
68 Karel Čapek, Cartea apocrifelor
69 Glendon Swarthout, Binecuvântaţi animalele şi copiii
70 Mihail Sebastian, Femei
71 Georges Bernanos, O crimă
72 Franz Werfel, Agapa absolvenţilor
73 Vladimir Nabokov, Maşenka
74 Natsume Soseki, Călătoria
75 Mircea Cărtărescu, De ce iubim femeile
76 Michel de Ghelderode, Povestiri crepusculare
77 Bernardo Atxaga, Memoriile văcuţei MU
78 Ludmila Ulitkaia, înmormântare veselă
79 David Foenkinos, Potenţialul erotic al soţiei mele
80 Paul Guimard, Strada Le Hâvre
81 Helmut Krausser, Canişul divei
82 Roger Callois, Pilat din Pont
83 André Pieyres de Mandiargues, Muzeul negru
84 Mihail Sebastian, Fragmente dintr-un carnet găsit
85 Paul Guimard, Bunurile vieţii
86 Adolfo Bioy Casares, Dormind la soare
87 Ermanno Cavazzoni, Calendarul imbecililor

88 Ludmila Ulitkaia, Minciunile femeilor
89 Martin Page, Libelula
90 Alan Lightman, Visele lui Einstein
91 Vladimir Nabokov, Vrăjitorul
92 Nina Berberova, Doamnele din Sankt-Petersburg
93 Alfredo Bryce Echenique, Ghidul trist al Parisului
94 Radu Albala, Femeia de la miezul nopţii
95 Rafael Sánchez Ferlosio, Peripeţiile lui Alfanhul
96 Catherine Locandro, Clara Noaptea
97 Paul Bowles, Sus, deasupra lumii
98 Carlos Fuentes, Constancia
99 Ulrich Plenzdorf, Noile suferinţe ale tânărului W.
100 Yasunari Kawabata, Frumoasele adormite